

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра міжнародних економічних відносин

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини
за освітньою програмою
«Міжнародні економічні відносини»

на тему: **«УДОСКОНАЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ПОСЛУГАМИ
УКРАЇНИ З ЄС В УМОВАХ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ
ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ЗВ'ЯЗКІВ»**

Виконавець:

студентка ЦЗФН, гр. 13

Калініченко Анна Олександрівна _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Уханова Інна Олегівна _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. 100 днів тому Росія вторглася в Україну. Перше за останні 80 років територіальне вторгнення в суверенну державу в Європі залишило свій відбиток – наслідки відчули в усьому світі. На сферу послуг війна погано вплинула і не тільки через транспортні проблеми (хоча через неможливість повноцінної торгівлі зерном у світі вже починається «продовольча криза», що максимально впливає на бідні країни, в які ЄС поставляє українські агрокультури). Після російського вторгнення близько 6,8 мільйона українців покинули свою країну разом із принаймні ще 7,7 мільйонами внутрішньо переміщених осіб. Це значно зменшило кількість трудоспроможних людей і знизило обсяги надання послуг в сферах ІТ, освіти, телекомунікації та інформації а також – переробки матеріальних ресурсів. Також, війна унеможливила розвиток таких сфер як зовнішній туризм і обмежила розвиток послуг внутрішнього туризму. Тож, наразі необхідно використовувати всі доступні можливості для розширення української зовнішньої торгівлі як послугами, так і товарами.

Мета дослідження. На основі аналізу динаміки та проблем зовнішньої торгівлі послугами України розглянути існуючі і можливі варіанти як внутрішніх змін законодавства України, так і зовнішніх аспектів міжнародної політики щодо поліпшення розвитку зовнішньої торгівлі в контексті повоєнного відновлення національної економіки України.

Завдання дослідження:

- дослідити наукові терміни та роль зовнішньої торгівлі послугами у економічному розвитку країни;
- виявити чинники, що впливають на розвиток зовнішньоторгівельних зв'язків України;
- проаналізувати економічні показники минулих років щодо розвитку торгівлі України і ЄС як об'єктів зовнішньоекономічних відносин;
- визначити які існуючі зараз фактори є перешкодою для більш ефективного ведення зовнішньої торгівлі України з ЄС;
- здійснити секторальний аналіз сфер торгівлі Україна-ЄС;
- визначити та запропонувати кроки для збільшення обсягу експорту послуг і поглиблення інтеграції з ЄС в контексті повоєнного відновлення національної економіки України;
- оцінити перспективи розвитку української економіки в умовах триваючої війни з Російською Федерацією.

Об'єктом дослідження є процес змін і удосконалення зовнішньої торгівлі послугами України з ЄС.

Предметом дослідження теоретичні основи та практичні рішення щодо напрямів та перспектив удосконалення зовнішньої торгівлі послугами України з ЄС в умовах повоєнного розвитку зовнішньоекономічних зв'язків.

Методи дослідження. У роботі було застосовано такі методи дослідження, як індукції, синтезу та узагальнення, порівняльного, статистичного та економічного аналізу, методи ранжирування, опитування, порівняння; секторальний аналіз.

Інформаційною основою дослідження виступають наукова та монографічна література, Інтернет-джерела, статистична інформація Державної служби статистики України та Міністерства економіки, а також дані Всесвітньої Торгової Організації.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (109 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 137 сторінок. Основний зміст викладено на 99 сторінках. Робота містить 8 таблиць, 29 рисунків.

Публікації. За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра опубліковано статтю:

1. Калініченко А.О. «Аналіз зовнішньої торгівлі послугами України з ЄС в умовах дії Угоди про Розширену та Всеосяжну Зону Вільної Торгівлі»// «Світова економіка та міжнародні економічні відносини». № 2. - Одеса: ОНЕУ, 2022. С. 130-136.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **«Теоретико-методичні основи дослідження зовнішньої торгівлі послугами в умовах дії інтеграційних угод»** розглянуто сутність поняття, чинники та особливості зовнішньої торгівлі послугами; варіанти регулювання зовнішньої торгівлі послугами в умовах дії інтеграційних угод та методи їх аналізу.

У другому розділі **«Аналіз зовнішньої торгівлі послугами України з ЄС»** проаналізовано зовнішньоекономічну діяльність України, вплив інтеграційних угод на зовнішню торгівлю Україна-ЄС, виявлено основні досягнення та проблеми угоди про зону вільної торгівлі, запропоновано кроки для збільшення експорту послуг і поглиблення секторальної інтеграції з ЄС.

У третьому розділі **«Вплив воєнної агресії на торгівлю Україною послугами та перспективи повоєнного оновлення»** розглянуто вплив агресії РФ на економічну ситуацію у світі, зокрема вплив на торгівлю Україна-ЄС, висвітлено прогноз змін у показниках 2022-2023 років та розглянуто питання як українські компанії торгують під час війни.

ВИСНОВКИ

Міжнародна торгівля є однією з головних рушійних сил економіки розвитку. Обмін послугами є сегментом міжнародної торгівлі, що найбільш швидко зростає і при цьому менш залежить від коливань світової кон'юнктури. Особлива цінність торгівлі послугами полягає в тому, що вона дає будь-якій країні додаткову можливість диверсифікувати свій експорт, збільшити доходи і зайнятість. Велика різноманітність ринків послуг, що постійно зростає, як у географічному, так і в галузевому розрізах, постійно генерує нові можливості для комерційної діяльності на цих ринках. Це повною мірою стосується і України. Глибока та ефективна інтеграція у світовий ринок послуг є одним із оптимальних напрямів вбудовування нашої країни у світову економіку, оскільки дозволяє задіяти її найбільш сильні конкурентні переваги.

Основними факторами, що впливають на зростання міжнародної торгівлі є розвиток міжнародного поділу праці та інтернаціоналізація виробництва, НТР, діяльність транснаціональних корпорацій. Економічна інтеграція є у своїй сутності процесом, у якому дві або більше держав у широко визначеній географічній зоні зменшують низку торговельних бар'єрів для просування або захисту ряду економічних цілей. Простіше кажучи, це угода між країнами, укладання якої передбачає зменшення або усунення торговельних бар'єрів і координацію монетарної та фіскальної політик. Загалом існує 4 види економічної інтеграції: зона вільної торгівлі, митний союз, спільний ринок і економічний союз. Також існує понад сто регіональних торговельних угод, кількість яких постійно змінюється, оскільки країни змінюють свої економічні та політичні інтереси та пріоритети. Крім того, розширення Світової організації торгівлі (СОТ) призвело до того, що менші регіональні угоди втратили актуальність. Деякі з регіональних блоків також уклали сторонні угоди з іншими регіональними групами, що призвело до створення мережі торговельних угод і домовленостей. Європейський Союз (ЄС) є найбільш інтегрованою формою економічного співробітництва і налічує двадцять сім країн-членів. Головними перевагами членства у ЄС є єдиний європейський ринок і валютний союз. Інтеграція України з ЄС має багато потужних прихильників від президента Єврокомісії до близько 90% українців. Як і для торгівлі товарами, країни ЄС – зараз основний ринок, на який Україна експортує та звідки імпортує послуги (39% експорту та 51% імпорту у 2020 році). ЄС завжди був одним із головних торговельних партнерів України, а з 2014 року – основним партнером. В тому ж 2014 році активізувався механізм реформ в Україні. Основними факторами цього стали підписання Соглашения об ассоциации (УА) з ЄС, екзистенціальна угроза для країни, зростання громадянської активності та програми «деньги в обмен на реформы», реалізуємі МВФ і ЄС. Останні дослідження показують, що Україна достатньо успішно впровадила УА. Углублена і всеохоплююча зона вільної торгівлі (ПВЗСТ) відкрила нові можливості для українського бізнесу – в 2020 році 40% з них повідомили,

что интеграция в ЕС была для них выгодной, около 6% чувствовали себя хуже, а остальные не почувствовали никаких изменений. Наибольший рост экспорта услуг в ЕС (2013-2020) продемонстрировали Компьютерные (+184%) и Информационные услуги (+510%), Услуги по переработке материальных ресурсов (+60%). Наибольшее сокращение продемонстрировали Транспортные услуги (-44%), Финансовые (-64%) и Телекоммуникационные услуги (-55%). Переориентация украинской экономики и усиление торговых отношений с ЕС повлекли за собой ряд важных структурных изменений. Транспортные услуги, услуги по переработке материальных ресурсов, услуги телекоммуникаций, компьютерные и информационные услуги, деловые услуги до войны формировали 90% всего экспорта услуг в ЕС.

Зараз чікується сповільнення зростання світового ВВП з 5,7% (2021 р.) до 2,8% – у 2022 р. та 3,2% – у 2023 р. СОТ у своїх заявах визнала Російську Федерацію винною стороною у війні. Прогноз щодо зростання обсягу світової торгівлі послугами невтішний - обсяг торгованих послуг зменшиться через воєнну агресію РФ проти України, зокрема це стосується транспортної сфери, яка охоплює контейнерні та пасажирські перевезення. Крім того, західні санкції проти російських компаній і фізичних осіб дуже вплинуть на торгівлю комерційними послугами по всьому світу. Попри побоювання, що Україна може майже повністю втратити свою присутність на зовнішніх ринках, реальні вартісні обсяги скорочення товарообігу за підсумками першого півріччя 2022 р. становили 21,3 % порівняно з аналогічним періодом 2021 р. Вищі темпи скорочення фізичних обсягів торгівлі (на 36 %) свідчать про зростання світових цін на провідні товари зовнішньої торгівлі України. Темпи скорочення експорту товарів (на 24 %) перевищують темпи скорочення їх імпорту (на 18,6 %), наслідком чого стало збільшення негативного показника сальдо більш ніж удвічі (з 1,2 до 2,6 млрд дол. США). Виникли логістичні труднощі з експортуванням українських товарів через блокування вітчизняних морських портів та обмежену пропускну здатність сухопутних шляхів, через що одним із наслідків воєнних дій в Україні стало зростання загрози глобальної продовольчої кризи та збільшення світових цін (на 23,3 %) на зернові порівняно з першим півріччям 2021р. Більше половини (52,2 %) товарообігу України припадає на країни ЄС, що суттєво посилює їх значення для зовнішньої торгівлі України. Частка країн ЄАЕС (Росія, Білорусь, Казахстан, Вірменія, Киргизстан) у географічній структурі зовнішньої торгівлі товарами України скоротилася до 8,3 %, а товарообіг – на 44,2 %. Значною мірою така динаміка зумовлена скороченням товарообігу з Російською Федерацією та Республікою Білорусь (на 48,6 та 40,8 % відповідно). Фактичні дані підтверджують принципово нижчу важливість ринків ЄАЕС для зовнішньої торгівлі України порівняно з європейським ринком. Товарна структура імпорту з країн

ЄАЕС свідчить про те, що вони перетворилися переважно на постачальників сировини для економіки України.

Українська економіка вже роками перебуває в підвішеному стані. Незважаючи на те, що після війни 2014 року українська криза не потрапляла в заголовки міжнародних газет, її вплив дуже значний. Стан українських і російських кредитно-дефолтних свопів, навіть лише в січні 2022 року, був чітким свідченням того, наскільки стурбовані інвестори були і продовжують бути. З іншого боку, частина інвесторів впевнені у стійкості української економіки, оскільки навіть після конфлікту 2014 року вони все ще вважали країну привабливою. Кремль діє за принципом «уся преса — хороша преса» — тільки не для світу міжнародного бізнесу та іноземних інвестицій. У цьому плані і в плані людських життів Путін прекрасно знає, що Україна заплатить найвищу ціну. Незважаючи на триваючу війну, українська економіка продовжує генерувати десятки мільярдів експортних надходжень. Підприємства релокуються, шукають нові способи збуту виготовленої продукції через ринки ЄС та демонструють позитивну (наскільки це можливо) динаміку в обсягах фінансових операцій та податкових надходжень. Міжнародна торгівля України зазнала шоку. Про це свідчить статистика, оприлюднена нещодавно Мінекономіки за 10 місяців поточного року з урахуванням січня – єдиного мирного місяця. За звітний період торговельний оборот становив \$80,3 млрд, з яких \$36,9 млрд припало на експорт та \$43,4 млрд — на імпорт. Якщо порівняти із попередніми 10 місяцями 2021 року, спостерігається різке скорочення експорту — на 32,3%, імпорту — на 23,9%. Водночас ми самі бачимо із цифр: як країна загалом, так і зовнішня торгівля змогла вистояти. Статистика показала зростання торговельного обороту з червня по вересень цього року, підтримане поступовим налагодженням логістики для значної кількості товарів через наземний кордон, а також відкриттям зернового коридору з чорноморських портів. Наша економіка витримала шок війни. Це зробило її сильнішою, проте не без наслідків.

АНОТАЦІЯ

Калініченко А.О., «Удосконалення зовнішньої торгівлі послугами України з ЄС в умовах повоєнного розвитку зовнішньоторговельних зв'язків».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» за освітньою програмою «Міжнародні економічні відносини». - Одеський національний економічний університет. - Одеса, 2021 р.

Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є процес змін і удосконалення зовнішньої торгівлі послугами України з ЄС.

У роботі розглядаються теоретичні основи та практичні рішення щодо напрямів та перспектив удосконалення зовнішньої торгівлі послугами України з ЄС в умовах повоєнного розвитку зовнішньоекономічних зв'язків

Проаналізовано зовнішньоекономічну діяльність України з ЄС, здійснено факторний і секторальний аналіз впливу чинників, що заважають на розвиток зовнішньоторгівельних зв'язків України з ЄС. Оцінено перспективи розвитку української економіки в умовах триваючої війни з Російською Федерацією.

Запропоновано напрями для збільшення обсягу експорту послуг і поглиблення інтеграції з ЄС в контексті повоєнного відновлення національної економіки України, зокрема шляхом змін внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на процес збуту послуг по секторам .

Ключові слова: міжнародна зовнішньоекономічна діяльність, інтеграційні угоди, експорт, імпорт, торгівля з ЄС, інтеграція в ЄС, повоєнне відновлення, вплив війни, міжнародна торгівля України

ANNOTATION

Kalinichenko A.O., « Improving Ukraine's foreign trade in services with the EU in the conditions of the post-war development of foreign trade relations.»»».

Qualification work for obtaining a master's degree in the specialty 292 "International Economic Relations" under the educational program "International Economic Relations". - Odessa National Economic University. - Odessa, 2021.

Thesis consists of three chapters. Object of study is the process of changes and improvement of foreign trade in services of Ukraine with the EU.

Diploma thesis deals with theoretical foundations and practical solutions regarding directions and prospects for improving foreign trade in services of Ukraine with the EU in the conditions of the post-war development of foreign economic relations.

There was carried out an analysis of the foreign-economic activity of foreign economic activity of Ukraine with the EU, a factorial and sectoral analysis of the influence of factors that hinder the development of foreign trade relations of Ukraine with the EU was carried out. The prospects for the development of the Ukrainian economy in the conditions of the ongoing war with the Russian Federation are assessed.

Thesis offers directions of increasing the volume of export of services and deepening integration with the EU in the context of the post-war recovery of the national economy of Ukraine, in particular through changes in internal and external factors affecting the process of selling services by sector.

Keywords: international foreign economic activity, integration agreements, export, import, trade with the EU, integration into the EU, military reconstruction, impact of the war, international trade of Ukraine